

Новата книга на известните еленски краеведи Васил Славов, Христо Медникаров и Петко Д. Петков, посветили живота си на многобройни и стойностни проучвания на своя край е сполучлив опит да се изследват богатите и сложни процеси на църковното дело в Еленската духовна околия, в която то винаги е играло важна роля за запазване на националната идентичност и съхраняване на нравствените добродетели и общочовешките ценности, крепили вярата в доброто на хората от този буден български край.

Във въведението, написано от Христо Медникаров и Васил Славов, е доказано не само силното присъствие на църквата в живота на хората от Еленския край от покръстването до наши дни, но и ролята на Къпиновския и Плаковския манастири, превърнали се в духовни мостове, по които плодовете на Търновската книжовна школа се прехвърлят към Балкана, а Елена – благодарение на метоха, на храмовете “Св. Никола” и “Успение на Пр. Богородица” и предлагащите ги параклиси, става важно културно-историческо, духовно и просветно средище в България. Убедителната теза на авторите е подкрепена с много факти и имена на личности – учители, духовници и книжовници, които с делата си участват в борбите за самостоятелна българска църква и защитават правото ѝ на самостоятелна национална институция.

В книгата са проучени историята и настоящето на три манастира (Къпиновския, Плаковския и Мерданския), на тридесет и две църкви и на метоха “Въведение Богородично”, намиращи се на територията на Еленска духовна околия.

Материалът за всяко от 36-те духовни средища е представен по еднакъв модел, включващ изчерпателна информация за тяхното географско местоположение, исторически и писмени сведения за основаването и строителството им, за архитектурните и строителните им особености. С любов и вещина са

ЕНЦИКЛОПЕДИЯ НА ХРАМОВЕТЕ В ЕЛЕНСКА ДУХОВНА ОКОЛИЯ*

доц. д-р Мария МЛАДЕНОВА

изследвани иконостасите, стенописите, надписите и иконното богатство на всички обекти, както и зографите, които са ги зографисвали. С родолюбива педантичност са издирени ценни сведения за игумените, монасите и духовниците, свещенодействали в тях с много обич към българщината. Достойно място в книгата намират и имената на църковните настоятели на църквите от основаването им до днес, на дарителите и благодетелите, на певците и клисарите, служили в тях безшумно, но дълго – изпълнени с убеденост в полезността на делата си за българската духовност.

Силна страна на изследването е присъствието на голям брой имена на значителни личности, оставили трайна диря в духовния и книжовния живот на околията. Любознателният читател се среща с делата на изявени духовни мъже от Еленско като йеромонах Йосиф Брадати, Иларион Макариополски, поп Дойно Граматик, сина му поп Андрей Робовски, учителите Иван Момчилов, Никифор Попконстантинов, Стоян Робовски и други божии служители – попове, свещеници, калугери, които с делата си полагат основите на църковното и учебното дело в Еленско и се борят както за тяхното създаване и утвърждаване, така и за превръщането им в духовен стопер на населението в този край.

* Славов, Васил, Христо Медникаров и Петко Д. Петков. Храмовете в Еленска духовна околия. С., SPS-Принт, 2002. 304 с.

Специално внимание заслужават опитите на изследователите да изяснят ролята на църквата и духовенството за полагането на основите на учебното, просветното и книжовното дело в Еленския край – един малко проучван и неизследван проблем от духовната и културна история.

Еленският край е дал на България едни от най-видните ѝ духовници, поради което на делата им е отредено достойно място в книгата. Редом с тях в нея намират признание и делата на други, по-малко известни духовници и книжовници, архиереи, богослови, архимандрити и архиерейски наместници като Йеромонах Сергей, поп Сава Катрафилов, Иларион Ловгански, Траянополски Епископ Иларион, д-р на богосл. н. Христо Гяуров, Евстати Хилендарски, Галактион Хилендарец, Хаджи Кесарий, Леонид Рилски и други, също служили вярно на българската духовност и на България.

Издирените автентични биографични сведения за много църковни дейци са друго богатство на изследването, в което изобилстват малко известни данни и факти, потвърждаващи активния духовен живот в този край.

Плод на продължителна проучвателска, събирателска и изследователска дейност, книгата съдържа и конкретни сведения за съвременното състояние на храмовете, на техните библиотеки и архиви. Често ограбвани и разрушавани, част от църквите са в тревожно състояние. Като резултат от антицърковната политика на държавата, провеждана почти половин век, немалко от хората са отдалечени от християнската религия и нейните добродетели, а голям дял от богатствата на храмовете – икони, ценна утвар, книги и архиви, са ограбени, много от църквите са полуразрушени и не действат. Безвъзвратно са загубени за поколенията ценни архивни документи, стенописи, иконописни и книжовни богатства. Успоредно с утвърждаващото начало, книгата отразява и безпокойството на авторите, породено от съвременното състояние на духовните храмове, за които светската власт полага символични грижи. С нескрита болка се отбелязва, че църквите в Еленска духовна околия с малки изключения, продължават да са в

плачевно състояние, нямат възможности за ремонтiranето и поддържането им, а поради икономически причини населението трудно отделя средства за укрепването им.

Книгата на тримата еленски краеведи е резултат не на кабинетни проучвания, а на голяма работа, проведена на терена, на многобройни посещения на мястото на всичките 36 обекта, на наблюдения и разговори със свещеници, монахини, клисари на селски черкви и кметове, което е друго съществено достойнство на изследването.

Трудът показва също, че авторите му са преровили и многобройни архивни документи и непубликувани ръкописи, намиращи се в архивите на частни лица, в отделните църкви, в Историческия музей и Държавния архив на В.Търново, съдържащи ценни податки за храмовете в Еленска духовна околия и това е друго много голямо богатство на изследването.

За първи път те използват в труда си и непубликувани разкази, спомени и писма на еленчани, чието съдържание е насочено към прецизирането на факти и събития, за които няма писмени сведения, а в съществуващото документално наследство информацията по тематиката на изследването е бегла и оскъдна.

След сведенията за всеки духовен обект е дадена и подробна библиография за публикуваните източници, в които се намират податки за него (енциклопедии, книги, статии, исторически изследвания за отделни църкви и др.), която говори и за високата библиографска осведоменост и култура на изследователите.

Интерес представляват и добре подбраните над 50 черни и цветни приложения на документи и сгради на църкви, разкриващи изключително богатата и разнообразна архитектура на храмовете в Еленска околия.

Примерът на еленските краеведи е особено полезен, тъй като книгата им може да се използва и като модел за проучване на храмовете в други духовни околии на страната, които също чакат своите изследователи.

Книгата на ст.н.с. д-р инж. Т. Тодоров не е изненада за тези, които познават автора — известен специалист в областта на информационните технологии, занимаващ се с тяхната проб-

лематика почти четиридесет години. Тя е резултат и от многогодишната му консултантска, експертна и преподавателска дейност в АД „Информационно обслужване“, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Нов български университет, Химикотехнологичния институт — София, Стопанския факултет и Факултета по журналистика към СУ „Св. Климент Охридски“, ВТУ „Св. Кв. Кирил и Методий“, в Колежа по библиотечно дело и др., където чете лекции по MS Word, MS Excel, компютърна грамотност, Интернет, информационно обслужване на бизнеса, електронна търговия, защита на информацията, автоматизация и компютризация на библиотечните процеси, библиотечен софтуер (CDS/ISIS) и др.

Като се има предвид, че електронните книги са все още рядкост за България, тематиката на труда е особено актуална.

С изложението на книгата си, структурирано в десет глави, авторът запознава българския читател с електронните книги и електронното книгоиздаване, с историята им, съвременните технологии, програмните и техническите средства за тяхното създаване, както и с тенденциите им на развитие в световен мащаб.

Каква е същността на електронните книги (e-books), какво представляват те, каква е ползата от тях, какво съдържат, как се четат, как да следим за появата им и как и откъде да започнем с четенето им — това са многобройните въпроси, на които авторът дава отговори в първа глава „Същност на електронните книги“.

* Тодоров, Тодор. Електронни книги. С., Астарта, 2003. 168 с.

ПЪРВАТА БЪЛГАРСКА КНИГА ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА ЕЛЕКТРОННИТЕ КНИГИ*

доц. д-р Мария Младенова

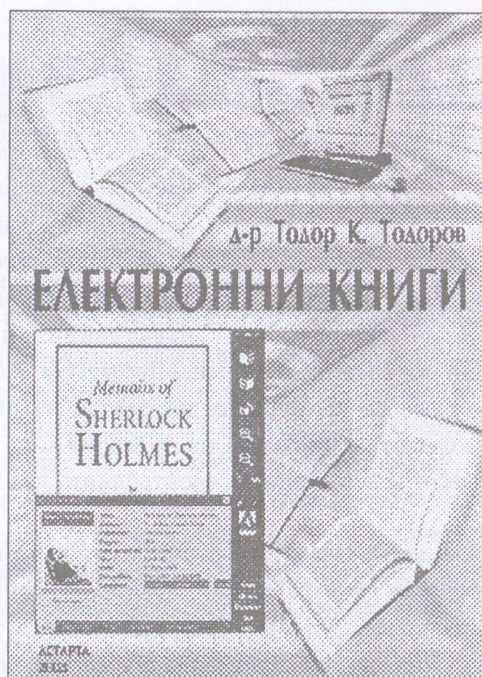
Интересна е и тематиката на втора и трета глава, съдържанието на които е посветено на софтуера и различните устройства за четене на електронни книги,

предлагани от големите фирми Microsoft и Adobe, които не само се конкурират на пазара на персоналните компютри на базата на Windows CE, но и активно работят в сферата на електронното книгоиздаване.

В четвърта глава „Електронните книги в Интернет“ авторът не само изяснява характеристиката на четирите основни категории сайтове, в които те се представят (на самите издатели, на електронните библиотеки, на електронните книжарници и специализираните сайтове за електронни книги), но и прави разграничаване между понятията виртуална и електронна библиотека на базата на различията между тях. В рамките на същата глава са дадени сведения както за адресите на уебсайтовете на националните библиотеки на САЩ, Франция, Русия, Финландия, Германия и Холандия, на които могат да се търсят електронни книги, така и информация за около 170 сайтове на други електронни библиотеки в Русия, за руски пълнотекстови списания и вестници, Е-текстове в някои страни от Източна Европа и на електронни магазини, предлагащи Е-книги.

Предложената тук информация е особено полезна не само защото представлява своеобразен пътеводител за навигиране в Мрежата и за лесно намиране на необходимите електронни книги, но и защото дава сведения за видовете издания, които могат да се намерят и на посочените сайтове, за цените им и за онези адреси до които достъпът е безплатен.

Главата завършва с любопитна информация за ежегодните награди за eBook, присъждани от Международната фондация IEBF. Ако се интересувате какъв е наградният ѝ фонд, кои са наградените автори и

книги, какво представляват премиите на руската фирма „Електронная книга“ и наградата за електронно книгоиздаване и нови технологии в България — необходимата ви информация ще намерите в последния раздел на същата глава.

Какво представлява пазарът на електронните книги, какви са прогнозите на Microsoft за развитието му от 2002—2020 г., какво ще е мястото на електронните текстове на книжните пазари, как ще продават своите книги най-популярните в света автори и каква е днешната пазарна реалност в САЩ — на тези и други любопитни въпроси дава отговори съдържанието на пета глава.

Шеста глава „Електронно-издателска дейност“ ни въвежда в света на най-новите технологии на електронното книгоиздаване. Силно отличаващи се от традиционните, електронните книги оказват неизбежно отражение върху печатарската промишленост и стратегиите на традиционните издателски къщи, а броят на фирмите, занимаващи се с електронно публикуване, все по-сериозно нараства, очертавайки и направленията в електронното книгоиздаване.

Използването на най-нови технологии за създаването на електронни книги и тяхното постоянно

усъвършенстване чрез многото предимства на електронното мастило, което може с еднакъв успех да се използва върху различни материали, имат за цел да доближат количеството на електронните книги до това на печатните.

Кои са най-големите издатели на електронни книги в САЩ, където около 150 издателства приемат поръчки за изработването им, в Русия и Швейцария — ще научите от справочника на уебсайтовете им, умело вграден в структурата на главата.

Особено интересен е разделът „За и против електронните книги — мнения и изказвания“, съдържащ различни гледни точки за тях и бъдещето им.

Докато някои смятат, че електронното книгопечатане в Интернет по същество е чисто пиратство, а други твърдят, че скоро ще се появи поколение, за което по-комфортна ще бъде работата им с електронните книги, отколкото с печатни, трети като Бил Гейтс застават изцяло на страната им.

В същото време Умберто Еко споделя, че „съществуват два типа книги. Книги за консумация и книги за четене. Първите вероятно ще изчезнат, тъй като ще се окаже, че е по-удобно да се съхраняват на CD. Другите ще останат, защото четенето е съвсем друго занимание и по-лесно се чете с джобно издание, отколкото от страна на компютъра“.

Интересно е и виждането на Данаил Гранин, който смята, че въпреки жестоката конкуренция на Интернет с книгата, той по-бързо предоставя което и да е издание, документ или новина, но въпреки това не може да замени общуването с книгата, нейната интимност. Според него „четенето е интимен процес, то има своите радости: приятно е са усещаш книгата, да я прелистваш, да ѝ се любоваш като предмет на изкуството“.

Едно е сигурно, че електронните книги са звено във веригата на техническите новости, преобразували индустриалната цивилизация в постиндустриална, а появата им не може да не окаже влияние и върху съвременната култура, превръщайки я наистина в постгутенбергова.

Последният раздел на главата основателно засяга някои въпроси на авторското право (Copyright) и правата за управление на е-текстовете, тъй като с

появата на електронните книги възникват редица сложни казуси, които вероятно ще намерят своето решение в бъдеще, но в момента някои от тях са сериозно предизвикателство и са предмет на остри спорове, които дори и съдът трудно може да разреши. Тук проблемите, от една страна, са юридически, издателски и литературни, а от друга — са свързани с приемането на единни стандарти и норми, като най-сложният е свързан със защитата на интелектуалната собственост, върху които работят много изследователски групи в редица страни.

За нас като библиотечни работници специален интерес представлява главата „Електронните книги и библиотеките“, в която се проследява не само опитът на водещи американски библиотеки, използващи електронни книги в обслужването на читателите, но се изясняват и процесите, свързани с тяхното комплектуване, организация и управление. Несъмнено, от една страна, цялостната библиотечна обработка на електронните книги отнема много по-малко време, а от друга — те решават и въпроса за мястото, необходимо за новите постъпления, което е сериозен проблем за библиотеките в световен мащаб.

Въпреки че нашата страна е сравнително бедна на електронни и виртуални библиотеки и повечето от тях частично отговарят на изискванията за тях, осма глава е посветена на „Електронните книги в България“. В нея са дадени адресите на съществуващите такива към наши университети, институти и катедри, на някои литературни портали, като е посочено и какво може да се намери в тях. Посочени са и над 200 различни сайтове на литературни издания, които имат електронен вариант, на такива, които предлагат художествена литература от различни жанрове, както и много частни уебстраници с поезия, романи и фантастика.

Последната глава е посветена на проблеми, свързани с бъдещето на електронните книги, в която авторът споделя становището си, че създаването им ще се развива с още по-големи темпове и прогнозира, че в близко време количеството им ще се изравни с това на публикуваните в традиционна форма. В подкрепа на тезата си, че бъдещето принадлежи на електронните книги изтъква и някои техни предим-

ства. На първо място е тяхната способност да побират голямо количество информация, като заемат минимално място върху твърдия диск на компютъра, върху дискети или CD-ROM — факт, който представлява значителен интерес за библиотеките.

Друго важно предимство на електронните книги е, че те създават възможност за съхраняване на редки и ценни колекции, застрашени от унищожаване, поради неумолимото им стареене.

Електронната книга е уникална по своята същност, защото може да съдържа в себе си аудио-видео и други хипервръзки. Тези нейни качества я правят особено ценна в различните сфери на обучението главно чрез използването на мултимедийни учебници и енциклопедии.

От гледна точка на опазването на околната среда по-широкото използване на електронните книги води до намаляване на изсичането на горите, които са необходима суровина за производството на хартия.

Премахвайки проблема с тиражите, поевтинявайки самото производство, съкращавайки до минимум разстоянието между автора и читателя, електронната книга отваря нова страница в историята на издателското дело.

Всички тези въпроси се разискват с очевидна компетентност в книгата на Т. Тодоров, която има характер на лекционен курс и би могла да се използва с успех в обучението на студенти по специалностите книгоиздаване, библиотекознание и библиография, информационни технологии, журналистика и други, които имат пряко отношение към тематиката ѝ.

Тъй като първа по рода си у нас, тя би могла да се използва и като своеобразен справочник от всички, които биха искали да се запознаят с проблематиката на електронните книги и да прочетат редица наши и чужди издания в Интернет, благодарение на внушителния брой уебстраници, включени към някои от главите. Особено полезни са указанията за безплатните сайтове.

Достойнство на книгата е и достъпният и разбираем език, на който е написана, поради което се чете с интерес и от хора, които не са съвсем на „ти“ с информационните технологии.

“УПРАВЛЕНИЕ И МАРКЕТИНГ НА КНИГОИЗДАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ” – СПОЛУЧЛИВ ОПИТ ЗА ОБЕДИНЯВАНЕ НА ИСТОРИЯТА И ТЕОРИЯТА ИМ У НАС

д-р Мария ГУЛЕНОВА

Изследването “Управление и маркетинг на книгоиздателската дейност” (В. Търново, УИ “Св. Кирил и Методий”, 2002 г.) на д-р Лъчезар Георгиев, редактор, издател и университетски преподавател, си поставя за цел да обедини историята и теорията, но и да направи разграничение между тях, на управлението и маркетинга на книгоиздателската дейност – една сравнително нова и малко разработена област за научни и професионални наблюдения.

В първа глава “Българският пример в управлението и маркетинга на издателската дейност” авторът, като се опира на добросъвестното проучване на редица библиографски източници, проследява историята и дейността на основните печатари, книжари и издатели, за да открие първите маркетингови и мениджърски прояви през Възраждането и от Освобождението до 1944 г. В това отношение той подробно характеризира дейността на големия наш издател Хр. Г. Данов “оставил на българската книжовност и просвета 1230 издания”, който “още във възрожденската епоха развива своя рекламна стратегия за популяризиране на книгите си в периодичния печат”, “използва панаирите като ударна форма за книготърговия”, а във връзка с първото българско изложение отпечатва “най-точната и пълна карта на България”, чието появяване на панаира, заедно с останалата му продукция “правят силно впечатление и той бива награден със златен медал за печатарство”. Авторът разкрива приноса

на Хр. Г. Данов в ценообразуването на учебниците и таксите за реализирането им, развитието на начините за продажба, взаимоотношенията между книжарите, търговските отстъпки за общините, библиотеките, училищата и другите културни институции. Той анализира внимателно и дейността на Янко С. Ковачев, който наред с Хр. Г. Данов “благодарение на насъбралия богат опит и завиден професионализъм” създава едно от “най-добрите полиграфически предприятия през епохата”, което се “превръща за кратко в малък, но активно функциониращ издателско-полграфически комплекс”, и подчертава усилията му за укрепването и кадровото обезпечаване на печатницата, за изработването на тарифи за възнагражденията на печатарските работници, за организиране изучаване на печатарството от начинаещи в занаята младежи. Д-р Л. Георгиев отделя достатъчно внимание и на видния ни издател, книжа, печатар и книжовник Драган Манчов и акцентира върху приноса му като “един от ревностните поддръжници за изграждане на маркетингова мрежа за дистрибуция на публикуваните български книги през Възраждането”, като създател на “разписи” (каталожни списъци на излизащите и наличните книги в тези книжарници) и на много други наши книжовници.

Отново в първа глава авторът открива маркетингови елементи на книгоиздаването в контекста на българското законодателство, и по-точно в Търговския закон Закона за рекламата и Закона за

детската литература от 1921 г., Закона за защита на държавата от 1924 г., 12-то постановление на МС от 1944 г., както и Закона за задължителното депозиране на екземпляри от печатни и други произведения от 2001 г. Той прави и първия преглед на по-важните изследвания върху управлението и маркетинга на издателската дейност от началото на 50-те години на ХХ в. до наши дни.

Във втора глава “Маркетингът на интелектуалната собственост”, като разглежда взаимоотношенията между автора и издателя, д-р Лъчезар Георгиев подчертава, че “маркетингът на интелектуалната собственост е част от големия и всеобхватен процес за маркетинга в книгоиздателската дейност”. Той подробно анализира неимуществените и имуществените права на автора и договорите за продажба на интелектуалния продукт, като се опира на действащия у нас ЗАПСП (1993 г.), разкрива основните принципи и начин за уреждане на сделката по продажбата на интелектуалния продукт. По-нататък той съсредоточава вниманието си върху основните проблеми на международния пазар на интелектуалната собственост, като акцентира върху развитието на Интернет и защитата на интелектуалната собственост в глобалната мрежа.

След като характеризира качествата на книгата, които ѝ позволяват да отстоява своето важно място като основно средство за комуникация в света на информационното общество, авторът изтъква значението на книгата като традиционен носител на информация и обосновава връзката между теорията на издателския процес и съвременната наука за комуникациите. На тази основа в трета (“Управление на книгоиздателската дейност – принципи, форми, структури”), четвърта (“Взаимоотношения и връзки в редакционните екипи при управлението на книгоиздателската дейност”) и пета (“Управление и маркетинг на производствената дейност в книгоиздателството”) глави д-р Л. Георгиев внимателно разработва въпросите за

мениджмънта на големи издателски формации, издателства със среден и по-малък капацитет. Той фокусира вниманието върху структурата, устройството и дейността им; разкрива функциите, които трябва да изпълняват, разнообразните качества и умения, които трябва да притежават, и принципите, от които трябва да се ръководят мениджърът, завеждащ-отделите, редакторите и останалите сътрудници; очертава маркетинговите механизми на взаимодействие между отделите като гаранция за успешен мениджмънт.

Като се ръководи от разбирането, че “при стратегическите подходи в управлението на маркетинговата дейност се налага да се планира, проучва и анализира издателската дейност и книжният пазар”, в шеста глава “Стратегически подходи при управление на маркетинга в книгоиздаването” д-р Л. Георгиев не само характеризира формирането на издателския план като съвкупност от “бизнес-

плановете за всяка отделна книга, за отделните библиотечни поредици и включените в годишния репертоар тематични направления” и очертава същността и структурата на издателските бизнес-проекти, описва основните им видове, но подчертава значението на прогнозирането на пазарната ситуация и подробно характеризира разнообразните видове проучвания – върху конкурентната среда, клиентите, дистрибуторите, вътрешното състояние на издателството и т. н. Той детайлно запознава с механизма за калкулиране и формиране на цените на издателската продукция; обвързва видовете цени и търговските отстъпки с формите на продажба, за да постигне “маркетингов синхрон” – необходимото условие за успешен мениджмънт и маркетинг в книгоиздаването.

Логичен завършек на изследването е седма глава “Дистрибуция и промоция на книгата”, която

предлага задълбочен анализ и характеристика на разнообразните фактори на международната пазарна конкуренция и на вътрешното бизнесобкръжение на издателството, на търговските обекти и начини за дистрибуция на книгата, както и на най-често използваните канали и средства за промоция на книгата – обяви в пресата; рецензии и отзиви, репортажи, интервюта, коментари, кореспонденции и други журналистически материали; премиери на книгата и организиране на творчески срещи; реклама и връзки с обществеността в електронните медии; печатни издания.

По такъв начин д-р Л. Георгиев успешно реализира целта на изследването си – да предложи на читателя полезна информация и знания за управлението и маркетинга на книгоиздаването и да постави основата за нови проучвания в разнообразните аспекти на издателската дейност – и в исторически план, и от съвременни позиции.